

«8. Maj»

kronikk 23. mai 1952

Vi skriver historiens dom i dag.

XIV.

Av det som vi har klarlagt foran fremgår tydelig at befolkningen i et okkupert land ikke alene trer inn i ett nytt rettsforhold, nemlig til okkupanten, men også at rettsforholdet til den hjemlige statsmakt endres. I samme grad som denne, i vårt tilfelle den norske statsmakt ved inngåelse av traktater har forpliktet befolkningen over for okkupanten, i samme grad har den fritatt befolkningen for tilsvarende forpliktelser mot den selv.

Dette er gitt alene av den grunn at ingen kan tjene to herrer.

Da plikter og rettigheter etter folkeretten ikke kan endres under okkupasjonen de kontraherende parter imellom, kan heller ikke det ved folkeretten instituerte rettsforhold mellom den fortrente statsmakt og befolkningen endres.

Dette ligger i ordlyden av vedkommende mellomfolkelige traktat og dessuten i situasjonens art. En kan også uttrykke saken slik: Rettsforholdet mellom suveren og befolkning er i okkupasjonstiden en funksjon av det folkerettslig bestemte forhold mellom den fortrente statsmakt og okkupanten og mellom denne og befolkningen. Dets 3-sidighet gjør at det ikke kan endres.

Kleens uttrykker det således, side 470:

«Om dæri å ena siden visserligen ingå rett og plikt att motsätta sig allt som innebure affald ifrån suverenen och fosterland (se foran om troskapsplikt) ingår å andra siden skyldigheten att, så länge besättningen råcker, intet företaga för suverän och fosterland emot den besättande, vare sig genom hand-

ling eller ens meddelandens».

Prof. Skele skrev herom i «Landsvik», s. 41!

«Landets regjering kan ikke med rettsvirkning gi kontraordrer mot de forskrifter som er oppstilt i Haagreglementet, eller som okkupanten har gitt med hjemmel i dette. Stillingen kan være den at regjeringen mener den har moralsk rett hertil, og for folket kan det stille seg som en nasjonal plikt å gjøre både aktiv og passiv motstand i håp om at det vil sikre eller påskynde befrielsen. Men en mann kan ikke straffes fordi han ikke har lystret en motstands-parole».

Ifø. UK, bd. III s. 116 fremholdt fylkesmann Christensen, Administrasjonsrådets formann, fordelene ved å få et muligst norsk styre istedetfor tysk kommissariestyre, et norsk styre — «som under okkupasjonstiden var løst fra tjenesteforholdet til den norske regjering i utlandet». Tjenesteforhold er ensbetydende med lydighetsplikt.

Den gamle motstander fra okkupasjonen, høyesterettsadv. Gustav Heber, har skrevet en rekke juridiske betraktninger over rettsoppgjøret. Han skrev herom:

«I okkupasjonstiden var all norsk statsmyndighet suspendert på det okkuperte område. Folkeretten henla all statsmyndighet innen dette område til okkupasjonsmakten. Det vil derfor sees, at all den provisoriske lovgivningsvirksomhet, — som den landflyktige regjering drev på ved, ikke alene er en statsrettslig, men også en folkerettslig uhyrighet» (uth. her).

Eksilregjeringens legale stilling var altså helt klarlagt: I forholdet

til det okkuperte Norge og dets befolkning hadde den å oppfylle og å påse oppfylt sitt traktatforhold til okkupanten ifølge Haagerkonvensjonen. Den hadde å holde seg helt nøytral, den kunne hverken gi anordninger eller motta tjenester. Den kunne ikke foreta seg noe som helst som var forpliktende for befolkningen i det okkuperte land, hverken under eller etter okkupasjonen.

Dette var dens eneste hellige plikt i den retning, de var «ei regjering på roming, utan styringsmakt».

Men frivillig eller tvunget, det vet man ikke, opptratte de som om de fremdeles hadde regjeringsmyndighet over det okkuperte Norge. De brukte den bl. a. til å gi «paroler» til befolkningen i Norge.

Paroler som ble mer eller mindre slavisk fulgt, og som, det kan vi vel si, ikke utrettet annet enn å forstyrre det offentlige og private liv. Dette var viktig for de allierte og tegner skyggen av Intelligence Service i bakgrunnen.

Regjeringen og dens hjelpere i Norge opparbeidet den borgerkrigsstemning som førte til sprenghninger, senkning av skip, mord, tyverier og all annen form for franktirervirksomhet, som atter ble fulgt av tyske represalier, av konsentrasjonsleirer, deportasjoner og henrettelser.

«Kongens og regjeringens handlinge ville vanskeliggjøre utsiktene for å bevare vår suverenitet for fremtiden», sa Stortingets president skap i 1945.

Det undergrunnsarbeide som regjeringen drev i Norge ble av dens ledere og utøvere benevnt «illegalt». Men illegalt er det samme som ulovlig og «lovlige handlinger er forbrytelser». Som tidligere nevnt er okkupasjonstilstand de facto freds-tilstand og fiendtlige handlinger er «litt forbryterske, som i fredstid».

Med all aktelse for de mange som ikke visste bedre og som mente å utføre patriotiske handlinger, «lovlige» fordi de var regjeringsparoler eller påbud fra Hjemmefronten, som de forsto var rettet mot okkupanten, så kommer man ikke utenom det faktum at de mange sabotasje-handlinger som ble begått, folkerettslig sett ikke var annet enn forbrytelser, av samme art som tilsvarende handlinger i fredstid.

På et okkupert område er holdningen nasjonal når den oppfyller de forpliktelser, som den nasjonale myndighet har pålagt en gjennom kunngjøring av landkrigsreglementets bestemmelser. Den som følger disse bestemmelser inntar en korrekert nasjonal holdning.

Da partisanbevegelse, hos oss hjemmefrontbevegelse, i rettslig hen seende er i strid med bestemmelsene i landkrigsreglementet og dessuten er av politisk og ikke av rettslig karakter, kan deltakerne i den eller understøttelse av denne, ikke av domstolene anvendes som målestokk for nasjonal holdning.

I så fall flytter nemlig domstolene over fra rettslig til politisk basis, de opphører å være domstoler, de blir politiske tribunaler.

Men nettopp sådan virksomhet har de norske domstoler drevet siden 1945. De har proklamert franktirervirksomhet som den mest ærefulle beskjeftigelse en «god nordmann» kunne ha, utoveren har vist en særlig god nasjonal holdning.

På den annen side har de stemplet de, som enten var uvilleg til å begå eller som søkte å hindre sådanne handlinger som unasjonale, som de største forbrytere vårt land noen gang har fostret. Ifølge Stortingets talerstol: kreftpunkter.

I «Krigens Lagar» definerer Kleen, s. 470, partisanbevegelse som følger:

«Visserligen kunna gärningar af motstånd eller fiendtlighet emot en motparts besättningsmakt icke betecknas som «förräderi» eller «upp-rör», en beteckning som, ehuru stundom förekommande, är falsk, eftersom i nämnda uttrycks begrepp ligger att det er emnt fosterlandet och den lagliga suveränen som hand lingarna begås».

Men de åro handlingar af olaglig fiendtlighet emot besättningsmakten och som sådana straffbara af den na makt, åfven med tillämpning af krigslagen om fallet derunder lyders».

Partisanbevegelse har vært betegnet som «ajuridisk», hvor rettens normer vel kan fremstilles, men hvor det er sterkere krefter som er avgjørende. Dette syn er ikke i pakt med kulturfremskriftet og kan med

rett anføres som forsvar for blodhevn.

Langt riktigere moralsk og kulturelt høyverdige er Kleens betenkning, s. 444:

«Krigets lagar tilgodese icke blott den sida's rätt som för ögonblicket eger materiell öfvervikt, utan åfven motsidans, sluttigen den ofriga världens, som er medinterressant i den universella ordningen».

De små staters uavhengighet og frihet beror på at inngåtte traktater respekteres, også i tilfeller da kravet stilles til dem selv.

Det kan være all ære verd å unnlåte å forplikte seg ved gitt ord eller underskrift. Men det er uheldig å bryte inngått overenskomst. — For en kontraherende part gis aldri noe «ajuridisk» plan. Partisanbevegelse er brudd på nasjonens høytidelige underskrift, alle gode motiver tiltross.

Partisanbevegelse er da heller ikke beskyttet av noen folkerett. — Tvertom. Den internasjonale Røde Kors konferanse i Geneve i juni—juli 1949 vedtok ifølge «Aftenposten» 3. 7. 1949 at sabotører, partisaner og andre som opptre i en uniform som ikke er anerkjent ikke skal gis særbeskyttelse i den reviderte Genferkonvensjon.

Vestmaktens representanter satte seg likeledes imot at Røde Kors skulle anbefale oppbevelse av dødsstraff for dem som skjuler partisaner, gir dem husly eller hjelper dem på annen måte», heter det videre. Underlige verden! Norge forlanger å være «vestalliert» og hvordan har de herhjemme forfulgt enhver NS-mann som de mistenkte for å ha motarbeidet partisanbevegelsen.

Genferkonvensjonens avgjørelse stemmer med Haagerreglementets bestemmelser, nemlig at handlinger som i krig ville være rettmessige, men som i fredstid rammes av straff felovens kap. 12, 13 og 14, også under okkupasjon ikke er krigshandlinger, men forbrytelser.

Om handlinger som søker å hindre slike forbrytelser blir ikke selv forbrytelser, men rettmessige handlinger og plikt etter straffelovens §§ 139 og 387 m. fl. For det er, som før forklart, en anerkjent og sikker internasjonal lære, at en stats for-

pliktelser overfor eller traktat med en annen stat, har forrang for dens egne lover.

Partisanbevegelsen oppnådde å spre ulykker, den ødela verdier og kostet mange liv, men som frihetskamp var den resultatløs.

Mens dens ledere satt i sine klubbstoler i London, resp. herhjemme med maske for ansiktet bak skjerm brettet, ble dens utøvere gjenstann for okkupasjons folkerettshjemlede forfølgelser. Vi opplevet da fengslinger, dødsdommer og deportasjoner som frembrakte borgerkrigsanden og hatstemningen mot okkupasanten.

Lederne var selvsagt fullt merksam på at oppfordringen til partisanbevegelse, franktirervirksomhet og sabotasje og utøvelsen herav var folkerettsstridig i henhold til de ratifiserte traktater og til kapitulasjonsavtalen av 10. juni 1940.

Dette var en grunn mere til at fiksjonen om den fortsatte krig måtte oppretholdes, kapitulasjonsavtalen underslås og «allianser» inngås.

Det har vært fremholdt at NS-folks argumentasjon svekkes av ensidighet i betraktningene, de vil ikke se sannheten i øynene når det gjelder tyske overgrep, og de dommer motstandsbevegelsen og dermed Hjemmefronten.

Dertil vil vi si at den annen part har vist den mest absolutte ensidighet ved bedømmelsen av NS-folket, selve medlemskapet er gjort til forbrytelse, handlinger, selv de beste, bedømmes ikke etter sin hensikt, gode motiver unnerkjennes, oppofrelse for land og folk reduseres, som på parole, til «simpler plikt».

Skulle vi bedømme den annen part på samme måte, ville den tanke ikke ligge fjern at Arbeiderpartiets medlemmer en for alle var medskyldige i regjeringens handlinger, dens manglende nøytralitet, dens avvepning av landet etc., og Hjemmefrontens medlemmer måtte alle for en og en for alle bli å forhåndsdomme som deltakere i «Kretsens» kupplaner og enkelte medlemmers utvisomme forbrytelser.

Men selv bortsett fra at makten rett gjør en sådan påstand illusorisk, er selve tankegangen absurd.

På den annen side må NS-medlemmene kunne forlange å bli hørt